

ETKİNLİK RAPORU

Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer

Bu kitap İstanbul Medipol Üniversitesi, Novartis Türkiye ve İsviçre Büyükelçiliği ortaklığıyla 24 Kasım 2021 tarihinde düzenlenen "Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer" adlı etkinliğin sunumlarıyla hazırlanmıştır.

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in Turkey
İsviçre Büyükelçiliği Türkiye

 NOVARTIS

 MEDİPOL
UNV-İSTANBUL
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

ETKİNLİK RAPORU

Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer

Bu kitap İstanbul Medipol Üniversitesi, Novartis Türkiye ve İsviçre Büyükelçiliği ortaklığıyla 24 Kasım 2021 tarihinde düzenlenen "Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer" adlı etkinliğin sunumlarıyla hazırlanmıştır.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Embassy of Switzerland in Turkey
İsviçre Büyükelçiliği Türkiye

NOVARTIS

MEDİPOL
UNV-İSTANBUL
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Medipol Üniversitesi Yayınları: 47

Etkinlik Raporu
Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek:
Sağlık Sektörünün Arkasındaki
Sosyal Çevresel Ekonomik Değer

Editörler

Burcu Yavuz Tiftikçigil
Burcu Önem
Melis Özdökmeci
Tuba Bozaykut Bük

Yayıncı

İstanbul Medipol Üniversitesi

Yayın Koordinatörü

Mert Sarsağ

Mizanpaj

Sertan Vural - Medicomia

Kapak

Levent Karabağlı - Medicomia

Basım Tarihi

2022

e-ISBN

978-605-4797-45-5

ISBN

978-605-4797-46-2

Baskı

Has Kopyalama Baskı ve Kirtasiye A.Ş
Kavacık Mah. Ekinciler Cad. No: 19
Medipol Üniversitesi Kuzey Yerleşkesi
Tel: (0216) 681 53 72

İçindekiler

Kısaltmalar	6
Yönetici Özeti	7
Arka Plan	10
Açılış Konuşmaları	13
Jean Daniel Ruch, İsviçre'nin Ankara Büyükelçisi	13
Dr. Altan Demirdere, Novartis Grup Türkiye Başkanı	14
Prof. Dr. Recep Öztürk, İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulu Üyesi	15
SEE Metodolojisi ve Türkiye SEE Etki Değerlemesi 2020 Sonuçları Fabio Gfeller, Novartis Etki Değerlemesi Yöneticisi	16
Türkiye 2019 Sağlık Ekonomisi Raporu (HER) Sonuçları ve Çıkarımları	19
Prof. Dr. Dennis Ostwald, WifOR Enstitüsü CEO'su	19
Kamu Perspektifi: Planlamada Etki Değerlemesi Kullanımı Osman Nuri Erdem, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Sosyal Güvenlik, Fon ve Döner Sermayeler Dairesi Başkanı	23
Sürdürülebilir Finans Michael van der Meer, CFA, Credit Suisse Sürdürülebilir Yatırım Uzmanları Başkanı	25
Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: "SKA 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam"	27
Prof. Dr. Burcu Yavuz Tiftikçigil, İstanbul Medipol Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi ve Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi Direktörü	
Kapanış	31
Etkinlik Fotoğrafları	32

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletler doları
BM	Birleşmiş Milletler
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HER	Health Economics Report (Sağlık Ekonomisi Raporu)
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SE	Sağlık Ekonomisi
SEE	Social, Economic, Environmental (Sosyal, Ekonomik, Çevresel)
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
VBA	Value Balancing Alliance (Değer Dengeleme Birliği)

Yönetici Özeti

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmada, sağlık sektörü kritik bir rol oynamaktadır. Sağlık sektörü denilince akıllara doğrudan 3 numaralı Sürdürülebilir Kalkınma Amacı: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam geliyorsa da sağlık hizmetlerinin toplumsal iyi olma haline etkileri ve sektörün çok paydaşlı yapısı göz önüne alındığında, sektörün her bir kalkınma amacının gerçekleşmesine destek verdiği görülmektedir.

Bu alandaki sorumluluklar çerçevesinde, Novartis Türkiye, İsviçre Büyükelçiliği, İstanbul Medipol Üniversitesi ortaklığında 24 Kasım 2021 tarihinde “*Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer*” adlı bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlikte, günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın artan önemi ve son gelişmeler, Türkiye’nin Sağlık Ekonomisi dinamikleri ve bir etki değerlendirme metodolojisi örneği olarak Novartis Türkiye’nin Türkiye için yarattığı sosyal, çevresel ve ekonomik etki raporlaması tartışılmıştır.

Etkinlik doğrultusunda öne çıkan konular aşağıda özetlenmektedir:

- **Sağlık, küresel bir maliyet faktöründen ziyade stratejik olarak değerlendirilmesi gereken bir yatırım alanıdır.** Daha iyi sağlık, büyümeye yol açar ve daha fazla büyüme, küresel sağlık sistemleri üzerindeki mali yükün hafifletilmesine yardımcı olur. Sağlığa yapılan yatırımların toplumun refahı için oldukça olumlu bir getirisi vardır.
- Sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme doğrultusunda sağlığın rolünün değerlendirilmesi ve planlanması için **sağlık harcaması ve-rilerinin Ulusal Hesaplarla uyumlu hale getirilmesi** kritik önem taşır. Bu yaklaşım, sağlık harcamalarının ulusal GSYİH’ye ne ölçüde katkıda bulunduğuna yönelik kanıta dayalı bir gözlem sunar.
- 2020 Novartis Türkiye SEE Etki Değerlemesi sonuçlarına göre en büyük etki **ilaçların sosyal etkisi olarak ifade edilen sağlıklı insanların GSYİH’ye katkısında görülmüştür.** Raporda kullanılan etki değerlendirme metodu ile bu etki parasal birime dönüştürülmüş ve diğer etkilerle karşılaştırılabilir bir hale getirilmiştir.
- Geçmişte yalnızca düzenleyici çerçeveye uyumlulukla ilgili olan sürdürülebilirlik, artık şirketlerin **itibarlarını** da etkileyen bir konu haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik konusunda şirketlerin attığı her adım olumludur. Ancak itibar yönetiminin en önemli bileşeni olan **toplumun güveninin tesisi** için atılan bu adımların etki değerlendirme gibi yöntem-

lerle ölçümlenmesi ve raporlanması toplumun güvenini sağlayacak en esaslı unsurdur.

- Sosyal ve çevresel etkilerine ilaveten sağlık sektörü için **ekonomik etki** kısmına özel bir vurgu yapılması gerekmektedir. Sağlık harcamaları orta ve uzun vadede uygun finansman modelleri ile **sağlıklı ve katma değerli üretim sağlayacak şekilde artırılmalıdır**.
- Birleşmiş Milletler Gezegenel Baskılara Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi'ni açıkladı. Birleşmiş Milletler'in insani gelişme endeksini kişi başına düşen karbondioksit oranı ve madde ayak izine göre uyarlayarak elde ettiği verilerde gelişmiş ülkelerin, gezegene baskı yapmadan insani gelişmede çok yüksek seviyeye ulaşamadığını görmekteyiz.
- Yeni kalkınma anlayışı, gelişmiş ülkelerin gezegenel baskıları dikkate alındığında bireylere, kurumlara ve ülkelere ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar yüklemektedir. Ortak fakat kabiliyetlerimize göre farklı sorumluluklarımızın olacağı yeni bir stratejiyle karşı karşıyayız.
- Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi durumunda, sosyal dokunun güven ile sarmalanması, istihdam yaratması, eşitsizliklerin minimize edilmesi gibi her bir parametre sürdürülebilir kalkınma amaçları nezdinde büyük önem taşımaktadır.
- Sağlık sektörüne yönelik gerçekleştirilecek yatırımların, uzun vadede eşitsizliği azaltacağını, toplumsal bütünleşmeye katkı sunacağını, ileri teknoloji transferine olanak sağlayacağını ve Gini katsayısına sunacağı katkayı da dikkate aldığımızda ilgili alandaki yatırımların artması çok önemli.
- SKA'lar açısından Türkiye; yoksulluğa son, sağlıklı ve kaliteli yaşam, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, sürdürülebilir şehirler ve yaşam başlıkları açısından kayda değer ilerlemeler kat etmesine rağmen, geliştirilmesi gereken birçok başlığı da bünyesinde barındırmaktadır.
- SKA 3 kapsamında 26 tane alt endeks bulunmaktadır. Bu endekslerin 21 tanesinde Türkiye değer üretmektedir. 5 gösterge açısından ise dünya ortalamasının üzerindeyiz ve bu alanlarda başarılı bir tablo ortaya koymaktayız. Bu başlıklar içerisinde doğumda anne ölüm ve 5 yaş altı çocuk ölüm oranı azaltılması konuları belirginleşmektedir. Önemli iyileşmelerin yapılması gereken alanları da; bulaşıcı hastalıklarla mücadele, bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin azaltılması, akıl ve ruh sağlığının korunması olarak sıralayabiliriz.
- SKA 3 açısından önemli bir değişken "Öznel İyi Oluş"tur. Öznel İyi Oluş parametresi açısından geriye düştüğümüzü ve bu alandaki bir gelişme-

nin diğ er 26 maddeyi etkilediğini belirtmek gerekiyor. Sağ lıklı olmak; bir sakatlığ ın ve bir hastalığ ın olmaması demek değ il sadece; insanın ruhen, beden en ve sosyal açı dan da iyi olmasını iç eriyor. Bu öznel iyi oluş tam anlamıyla tüm bu kapsamı iç ine alıyor. Bu parametredeki gerileme önemli sinyaller veriyor.

Arka Plan

İkinci Dünya Savaşı sonrası sanayileşmenin ve dünya nüfusunun hız kazanması, gezegen kaynaklarının kullanımında orantısızlık ve çevre tahribatı yaratmıştır. Bu durum, ekonomik kalkınma modellerinin sorgulanmasına yol açmış, kalkınma kavramının yeni bir yaklaşımla ele alınmasının gerekliliğini göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 1983 yılında yayınladığı *Ortak Geleceğimiz* adlı raporda, çevre ve kalkınma beraber tartışılmış, sürdürülebilirlik kavramı ise **“doğanın ve gelecek kuşakların kendi gereksinimlerine cevap verme yeteneklerini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarımızı temin etmek ve kalkınmak”** olarak ifade edilmiştir.

Ortak Geleceğimiz raporu sonrası, bütün ülkeler 1992 Dünya Zirvesi'nde çevre sorunları için bir araya gelerek, sorunların çözümü olarak sürdürülebilir kalkınma modelini kabul etmişlerdir. 2002 yılında gerçekleşen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ise sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin çevre, sağlık, eğitim ve temiz suya erişim konularında hedeflerin belirlendiği bir zirve olmuştur. Benzer şekilde, 2010 Binyıl Kalkınma Hedefleri Zirvesi, dünya liderlerinin 2015 yılına kadar ulaşmayı amaçladıkları sekiz hedefi ortaya koymuştur. 2015 yılında ise *BM Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi* isimli belge ile 17 amaç ve 169 gösterge ile birlikte sürdürülebilir kalkınmanın rotası çizilmiştir.

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

2030 yılına kadar hiçbir bireyin geride kalmamasına odaklanılarak ulaşılmaya çalışılan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA): 1. Yoksulluğa son, 2. Açlığa son, 3. Sağlık ve kaliteli yaşam, 4. Nitelikli eğitim, 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6. Temiz su ve Sanitasyon, 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10. Eşitsizliklerin Azaltılması, 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12. Sorumlu Tüketim ve Üretim, 13. İklim Eylemi, 14. Sudaki Yaşam, 15. Karasal Yaşam, 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar, 17. Hedefler için Ortaklıklardır.

Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada, sağlık sektörü kritik bir rol oynamaktadır. Sağlık sektörü denilince akla doğrudan 3 numaralı Sürdürülebilir Kalkınma Amacı: Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam geliyorsa da sağlık hizmetlerinin toplumsal iyi olma haline etkileri ve sektörün çok paydaşlı yapısı göz önüne alındığında, sektörün her bir kalkınma amacının gerçekleşmesine destek verdiği görülmektedir.

SKA 3, sağlık hizmetlerine erişimin kapsayıcı olmasına vurgu yaparken, sağlık hizmetlerinin herkese sunulmasına odaklanmaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek, iklim krizi ve Covid-19 pandemisi gölgesinde günümüzde zorlaşırken, çok paydaşlı girişimler ve uygulamalara her zamankinden çok daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

İlaç sektörü, ülkemiz sağlık ekonomisine üretim ve yenilikçilik kapasitesi, yarattığı istihdam ve katma değer nedeni ile önemli katkılar sunmaktadır. Yarattığı ekonomik değer yanı sıra, ilaç sektörü toplum ve çevre üzerinde son derece mühim etkilere sahiptir. Diğer bir deyişle, ekonomik ve sosyal gelişim üzerinde derin etki yaratma kapasitesi ve çok paydaşlı yapısı, ilaç sektörünün sürdürülebilir kalkınmanın inşasındaki güçlü yerini göstermektedir. Sektörün etkilerinin sistematik bir şekilde ölçülmesi ve ortaya konulması ise özellikle paydaşların birbirini desteklediği ve verimli ortaklıkların vuku bulduğu sürdürülebilir bir ekonomik ve toplumsal kalkınma için gereklilik arz etmektedir.

Bu alandaki sorumluluklar çerçevesinde, Novartis Türkiye, İsviçre Büyükelçiliği, İstanbul Medipol Üniversitesi ortaklığında 24 Kasım 2021 tarihinde *Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: Sağlık Sektörünün Arkasındaki Sosyal Çevresel Ekonomik Değer* adlı bir etkinlik düzenlemiştir. Etkinlikte, günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın artan önemi ve son gelişmeler, Türkiye'nin Sağlık Ekonomisi dinamikleri ve Novartis Türkiye'nin Türkiye için yarattığı sosyal, çevresel ve ekonomik etki tartışılmıştır.

Yürütülen temel faaliyetlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerinin bilimsel olarak analiz edilmesi, bu faaliyetlerin toplum ve çevre üzerindeki

etkilerini parasallaştırılarak ifade edilmesine imkân vererek kamusal ve bireysel karar vericilere yol göstermektedir. Novartis Türkiye, 2015 yılından beri faaliyetlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini ölçmekte ve değerlendirmektedir. Bu doğrultuda, sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerin ölçülmesi ve değerlendirilmesine yönelik bilgi ve farkındalığı arttırmayı amaçladığı bu etkinlik ile Novartis Türkiye, aynı zamanda örnek raporlamalarını da paydaşları ile paylaşmıştır.

Açılış Konuşmaları

Jean Daniel Ruch

İsviçre'nin Ankara Büyükelçisi

Sürdürülebilir kalkınma hedef ve standartlarının hayata geçirilmesinde sağlık sektörünün önemli bir rolü vardır. Özellikle iklim değişikliğine yönelik Glasgow'da düzenlenen COP26 konferansında birçok üye devlet temsilcileri bir araya gelerek beklentilerini dile getirmiştir.

İklim değişikliği ile ilgili devletlerin önünde engel teşkil eden belli başlı hususlar bulunmaktadır. Bu kapsamda özel sektör, ilgili politika ve etkilerin hayata geçirilmesini sağlayarak hem iklim değişikliği hem de toplum açısından olumlu sonuçlara yol açarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin hayata geçirilmesinde önemli bir rol üstlenebilir.

2015 yılından bu yana Birleşmiş Milletler üye devletlerince kabul edilmiş hedefler için etik kurallar çerçevesinde hareket edebilmek son derece önemlidir. Etik kurallar, şirketlerin karbon nötr politikalarla üretim yapmalarını, üretim süreçlerinde sosyal değerlere ve insan haklarına uymalarını kapsamaktadır. Bu bağlamda dünyanın önde gelen pek çok şirketi kendi gelişim tablolarında, iletişim planlarında, belirlemiş oldukları politikalarda sürdürülebilir kalkınma hedeflerine atıfta bulunmaktadır. Sosyal, çevresel ve ekonomik etki değerlendirme sisteminin amacı da sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaktır.

Genellikle sağlık sektöründen bahsettiğimizde güçlü şirketler aklımıza gelir. İlaç alanında çalışan şirketler, belli bir etki yaratma kapasitesi olan ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik belli başlı standartları bütün endüstrilere yayabilme potansiyeli olan şirketlerdir. Bu kapsamda Novartis, sosyal, çevresel ve ekonomik etki yaratma konusunda lider bir şirket olarak görülmektedir.

Çocuklarımıza düzgün bir gelecek bırakabilmek şirketlerin etki sahibi olduğu bir alandır. Bu doğrultuda yeni maliyetler ortaya çıkmaktadır, ancak biz bunu yeni maliyet olarak görmekten ziyade daha etik bir iş yapma algısını yerleştirebilmek adına ödenmesi gereken bir bedel olarak görüyoruz.

Dr. Altan Demirdere

Novartis Grup Türkiye Başkanı

Öğrenim yıllarım da dâhil olmak üzere yaklaşık 46 yıldır sağlık sektöründe çalışıyorum, doktor eczacıyım. Hastalıkları iyileştirmek, bazı durumlarda hayat kurtarmak, beni hep mutlu edip onurlandırmıştır. İki yıl önce Ankara'daki İsviçre Büyükelçiliği'nde sağlık endüstrisinin sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkısı için etki ölçümleme metodları konusunda ilk toplantımızı gerçekleştirdik. O zamandan bugüne birçok analiz yapıldı ve rapor hazırlandı. Yakın zamana kadar sağlık sektörü bir masraf kapısı olarak değerlendiriliyordu. Etki ölçümleme analizi sonuçlarına göre sağlık sektörünün sadece bir masraf değil aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik getirisi olan bir yatırım kapısı olduğu görülmektedir.

Alman WifOR Enstitüsü ve Novartis Global, Türkiye'nin de dahil olduğu 190 ülkede derinlemesine analizler yaptı ve Türkiye için farklı iki rapor hazırladı. Bunlardan bir tanesi kısaca "SEE" (Social, Economic, Environmental) olarak ifade ettiğimiz Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Etki Analizi Raporu, ikincisi ise kısaca "HER" (Health Economics Report) olarak ifade ettiğimiz Sağlık Sektörü Ekonomi Raporu'dur. Bu raporlar doğrultusunda iki konu öne çıkmaktadır. Birincisi, sağlık sektörü bütçeden aldığı pay kadar ülkelerin gayri safi milli hasıllarına ekonomik açıdan katma değer sağlamaktadır. Örnek olarak, çalışma döneminde Türkiye'nin sağlık sektörü bütçeden

%4.4 oranında pay almıştır ve hesaplamalar ekonomik değerinin de %4.2 olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde bu ilişki pek çok ülkede olduğu gibi OECD ortalamasında da görülmüştür. Ancak, OECD ortalamasına bakıldığında sağlık sektörünün bütçeden aldığı pay Türkiye'nin neredeyse iki katı olduğu görülmektedir. Yapılan analizler sağlık alanında yapılan harcamaların ekonomik bir yük yerine yatırım alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda yapılacak sağlık harcamaları aynı oranda gayri safi milli hasılamıza da yansımaktadır.

İkinci olarak, sağlık sektörünün önemli bir parçası olan ilaç sektörü de sosyal, ekonomik ve çevresel getiriler sağlamaktadır. Bu doğrultuda 1955'ten beri ilaç üreten ve 1990'dan beri ihracat yapan, bugün iki büyük fabrikasıyla üretiminin %80'ini 100'den fazla ülkeye ihraç eden Novartis Türkiye'nin sağlığa getirdiği katkının yanı sıra ekonomiye, çevreye ve topluma getirdiği katma değeri ölçümledik. Yaptığımız çalışmalar doğrultusunda Türkiye için istediğimiz, tüm ilaç firmalarının katma değerlerinin tek tek ölçülmesi ve buna göre özelleştirilmiş şekilde teşviklerin sağlanmasıdır. Bu yaklaşımın aynı zamanda ilaç firmalarının yatırımlarını da teşvik edeceğini düşünmekteyiz.

Prof. Dr. Recep Öztürk

İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Sağlık Bakanlığı
Koronavirüs Bilim Kurulu Üyesi

Eylül 2015'te gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde dünya liderlerinin üzerinde uzlaştıkları Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 gündemi 193 ülkenin ortak imzasıyla kabul edildi. Ekonomiden iklime, nitelikli eğitimden nitelikli sağlık hizmetlerine kadar bütün ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda temel hedefler ortaya konuldu.

Ülkemizde sürdürülebilir kalkınma konularını kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ciddi bir yaklaşımla ele almaktadır. 11. Kalkınma Planı'nda ve daha önceki planlarda sürdürülebilir kalkınma amaçları öncelikleri doğrultusunda politikaların belirlenmesine vurgu yapılmıştır. Aynı şekilde Sağlık Bakanlığı'nın 2019-2023 Stratejik Planı'nda da sürdürülebilirlik konusuna önem verilmiştir.

Sağlıkta özellikle düşük gelirli ülkelerde eşitsizliklerin yüksek olduğu görülmektedir. Bugün yaşanan Covid-19 pandemisinde en az bir doz aşı %52'den fazla kişiye ulaşırken, bu oranın düşük gelirli ülkelerde %6 olduğu görülmektedir. Ayrıca, enfeksiyondan kaynaklanan ölümlerde yüksek gelirli ülkelerde sadece alt solunum yolu enfeksiyonları görülürken düşük gelirli ülkelerde alt solunum yolu enfeksiyonlarına ek olarak ishal, HIV enfeksiyonu, sıtma, tüberküloz gibi çeşitli enfeksiyon sorunlarının olduğu görülmektedir. Bu durum ilaca ve aşılarla ulaşımında sorunların yaşandığını ve pandemi devam ederken yeni pandemilerle karşılaşma riskimizin olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda sağlığa, aşılarla ve yeni ilaçlara yatırım yapılması oldukça önemlidir.

Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde hekime, hemşireye, eczacıya, ebeye ve diğer sağlık çalışanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle sağlık alanında nitelikli insan gücü yetiştirmek önemli bir hizmettir. Bu açıdan Medipol Üniversitesi, başta sağlık alanı olmak üzere bütün alanlarda nitelikli eğitimi ve araştırmayı önceliklendirmekte ve sürdürülebilir kalkınmaya özel bir önem atfetmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda farkındalığın artırılması için hepimizin gerekli katkıyı ortaya koyması gerekir. Sürdürülebilir kalkınma çalışmalarına destek olan ülke ve kurumlar gelecekte minnetle hatırlanacaktır.

SEE Metodolojisi ve Türkiye SEE Etki Değerlemesi 2020 Sonuçları

Fabio Gfeller

Novartis Etki Değerlemesi Yöneticisi

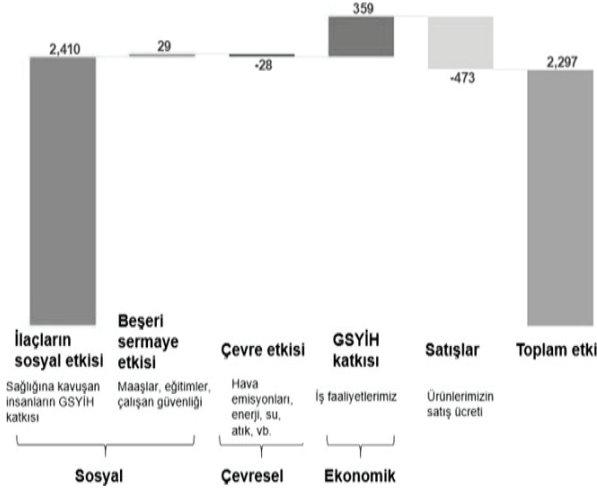
Etki değerlemesi, şirketlerin toplum üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ölçmeyi amaçlayan yeni bir disiplindir. Novartis olarak, Sosyal, Ekonomik ve Çevresel (SEE) Etki Değerlemesi adı verilen bir yaklaşıma öncülük ederek ülkelere, sağlık sistemlerine ve bireylere sağladığımız olumlu etkilerin yanında operasyonlarımızın çevre ve diğer alanlar üzerindeki olumsuz etkilerini de ölçümlüyoruz. Etkilerin parasal olarak ifade edilmesi, sonuçları şeffaf ve paydaşlar için karşılaştırılabilir kılmaktadır.

Novartis olarak, ticari açıdan anlamlı veriler sunmasının yanında topluma karşı duyduğumuz sorumluluğu yerine getirmek amacıyla da etki değerlemeye yatırım yapıyoruz. Net etkimizin olumlu olması, şirket olarak kim olduğumuzun, bizim ve çalışanlarımızın en çok neyi önemseyişinin ve misyonumuzun özüdür. Bu, işimizin doğrudan etkilerinden kaynaklanan görünmez sonuçlarını belirlememiz, anlamamız ve ölçmemiz gerektiği anlamına gelmektedir. İşimizin görünen ve görünmeyen etkilerini net bir şekilde anlayarak, sorunları çözmek ve olumlu etkimizi en üst düzeye çıkarmak için adımlar atabiliriz.

2020 SEE etki değerlendirme rakamlarımız doğrudan BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile bağlantılıdır ve Türkiye'deki yenilikçi ilaç ve jenerik ürün portföyümüzün sosyal etkisini dikkate alır. Bu doğrultuda kendi faaliyetlerimizde ve tedarik zincirimizde geçim ücreti ve çalışan gelişimi üzerindeki etkimizin yanında GSYİH ve istihdama katkılarımızı da değerlendirdik. Değerlendirmemiz içerisinde hem kendi faaliyetlerimizde hem de tedarik zincirimizde iş güvenliği açısından olumsuz etkilerimizin yanı sıra karbon ve diğer sera gazı emisyonları, arazi kullanımı, su kullanımı ve atık gibi diğer olumsuz etkileri de dikkate aldık. Tedarik zincirimizdeki üçüncü taraflarla ilişkili riskleri en aza indirmek ve çevresel sürdürülebilirliği iyileştirmek, stratejimizin ve çalışma modelimizin temel unsurlarını oluşturmaktadır.

2020 SEE etki değerlendirme sonuçlarına göre, Novartis'in ana değer faktörü ilaçlarının sosyal etkisi olarak ifade edilen sağlıklı insanların GSYİH'ya katkısıdır. 2020 yılında toplam 57 yenilikçi ilaç ve Sandoz ürünlerine dayalı

jenerik ürün portföyümüzün sosyal etkisi 1,7 milyar dolar olarak gerçekleşti ve 12,5 milyondan fazla hastaya ulaşıldı. İlaçların kullanılmasının yarattığı doğrudan sosyal etkiye ilaveten, iyileşen hastaların tedarikçilerden satın aldığı ürün ve hizmetlerden 490,5 milyon dolar ve hane gelirinin tetiklemesi ile 182,7 milyon dolar dolaylı etki yaratıldı. Novartis'in Türkiye'ye 29 milyon dolar değerindeki insan sermayesi etkisi de dahil edildiğinde toplam sosyal etkisi 2,4 milyar dolara ulaştı. Ekonomik etki alanında ise, 1.655'i kendi çalışanı olmak üzere yaklaşık 5.661 iş olanağıyla GSYİH'ya toplam 359 milyon dolar katkı sağladı. Çevre üzerindeki olumsuz etkisi ise 28 milyon dolar olarak gerçekleşti. Bunun 5,5 milyon doları kendi operasyonlarından, kalanı ise tedarik zincirinden kaynaklandı. Çevre üzerindeki olumsuz etkisini daha da azaltmak için kısa ve uzun vadeli hedefler belirleyen Novartis Türkiye, 2025 yılına kadar kendi operasyonlarında ve 2030 yılına kadar tüm tedarik zincirinde karbon nötr olmayı taahhüt etmektedir.

Şekil 2. Novartis 2020 Türkiye SEE Etki Değerlemesi Sonuçları

Etki değerlendirme metodolojisi hala gelişmekte olsa da, çabalarımız mevcut öncü yaklaşımlara dayanmaktadır. Örneğin, ilaçlarımızın sosyal etkisini, doğrudan GSYİH katkımızı ve dolaylı ve tetiklenen çevresel ve ekonomik etkilerimizi hesaplamak için bağımsız bir ekonomik araştırma enstitüsü olan WifOR ile çalışmaktayız. Ayrıca, şirketlerin topluma sağladığı değerleri ölçmek ve açıklamak için bir standart oluşturmayı amaçlayan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Value Balancing Alliance'ın (VBA) kurucu üyeleri arasında yer almaktayız.

İlaçlarımızın sektörümüze özgü sosyal etkisi dışında bildirilen diğer tüm etki göstergeleri VBA aracılığıyla standardizasyona tabidir. Etki değerlendirme metodolojimizi ilk olarak 2016 yılında uyguladık. O zamandan beri yaklaşımı daha da geliştirdik ve kapsamını genişlettik. Bugün SEE etki değerlendirme sonuçları, Novartis ekipleri tarafından dünyanın her yerinde paydaş katılımı ve ticari kararlar için kullanılmaktadır. Etki değerlendirme konusunda farkındalığı artırmak ve standardizasyonu teşvik etmek amacıyla paydaşlarımızla iletişimimizi sürdürmekteyiz.

2021’de akademi, endüstri, yatırım topluluğu ve diğer alanlardan 1000’den fazla katılımcıyla birlikte her yıl düzenlenen Birlikte Yaratma Etki Zirvemizin (Co-Creating Impact Summit) dördüncüsünü gerçekleştirdik. Birlikte Yaratma Etki Zirvesi ve etki değerlendirme metodolojisi hakkında daha fazla bilgi için www.cci-summit.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Türkiye 2019 Sağlık Ekonomisi Raporu (HER) Sonuçları ve Çıkarımları

Prof. Dr. Dennis Ostwald

WifOR Enstitüsü CEO'su

Uzun bir süre, sağlık hizmetleri ve sağlık sistemi, politik ve sosyal olarak yalnızca bir maliyet faktörü olarak görüldü. Odak noktası yalnızca sağlık hizmetleri ve ilgili maliyetler (yani artan sağlık harcamaları) üzerindeydi. Son zamanlarda, özellikle Covid-19 pandemisi ile sağlığa yönelik bakış açısı değişiyor. Ülkelerin çoğu, sağlığa yönelik stratejik yatırımlarda yetersiz planlama nedeniyle böyle bir sağlık krizine hazırlıklı değildi. Bu süreçte, mevcut ve gelecekteki sağlık sorunlarının sadece bireylerin yaşamını değil, aynı zamanda ülkelerin sosyal ve ekonomik refahını da etkilediği anlaşıldı. Bu nedenle sağlık, küresel bir maliyet faktöründen ziyade stratejik olarak değerlendirilmesi gereken geleceğe yönelik bir yatırım alanıdır. Daha iyi sağlık, büyümeye yol açar ve daha fazla büyüme, küresel sağlık sistemleri üzerindeki mali yükün hafifletilmesine yardımcı olur. Sağlığa yapılan yatırımların sağlık sektörü, ekonomi, istihdam ve genel olarak toplumun refahı için oldukça olumlu bir getirisi vardır.

Şekil 3. Ekonomik Büyüme, Zenginlik ve İstihdamın Yaratıcısı ve Sağlayıcısı Olarak Yeni bir Sağlık Algısı

WifOR Enstitüsü'nün Sağlık Ekonomisi Raporlaması (HER), hükümetler, özel sektör ve genel kamu paydaşlarının Sağlık Ekonomisi'nin (SE) boyutunu, etkisini ve önemini daha iyi anlamaları için yapılandırılmış bir yaklaşım sağlar. Ana hedef, sağlık harcamalarını toplumsal refah ve büyüme için bir yatırım ve itici güç olarak görmeye yönelik paradigma değişimini teşvik etmektir. HER, genel SE'nin, sağlığın tüm değer zincirinin ve alt sektörlerin ekonomik katkılarının anlık görüntüsü olarak nicelleştirir. Ayrıca SE'nin rolünü ve ekonomi içindeki doğrudan ve yayılma etkilerini de ölçer.

Türkiye ve diğer ülkeler için 2019 yılında SE'nin ülke ekonomilerine katkısı Şekil 4'te görülebilir. Türkiye Sağlık Ekonomisi GSYİH'ya %4,2 oranında katkıda bulundu ve işgücünün %6'sını istihdam etti. Bu bulgular, sağlık sektörünün Türkiye'de ve küresel boyutta büyüme ve istihdam için önemli bir itici güç olduğu argümanını desteklemektedir.

	 Türkiye	 Meksika	 Kolombiya	 Arjantin	 Brezilya	 Küresel ¹	 Almanya ²
2019 yılında Sağlık Ekonomisinin GSYİH içindeki Payı	4.2 %	5.3 %	6.8 %	8.8 %	7.2 %	7.6 %	12.1 %
2019 yılında genel ekonomide işgücünün payı	6.0 %	5.6 %	7.4 %	8.6 %	7.4 %	5.7 %	16.5 %

Şekil 4. Sağlık Ekonomisi'nin Ülke Ekonomilerine Katkısı

WifOR hesaplaması; Sağlık Ekonomisi: Meksika, Kolombiya, Brezilya, Arjantin: 2017, Küresel: 2019, Almanya: 2020

¹WifOR tahmini, ²Daha ayrıntılı veriler nedeniyle metodolojik farklılık.

Sağlık harcaması verilerinin Ulusal Hesaplarla uyumlu hale getirilmesi, sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyüme doğrultusunda sağlığın rolünün planlanması ve değerlendirilmesi için kritik önem taşır. HER yaklaşımı aynı zamanda, sağlığın genel yatırım getirisine, örneğin sağlık harcamalarının ulusal GSYİH'yı ne ölçüde teşvik ettiğiyle yönelik kanıta dayalı bir gözlem sağlar.

Şekil 5. Sağlıkla ilgili Faaliyetin Türkiye’de GSYİH ve İstihdam Üzerindeki Etkisi
Dünya Girdi-Çıktı Veritabanına (WIOD) dayalı WifOR hesaplamaları.

Türkiye’de Sağlık Ekonomisi içinde harcanan 1 ABD doları, genel ekonomi içinde ek 0,9 ABD doları üretir. Ayrıca, SE içindeki 2 doğrudan iş, genel ekonomi içinde 1 ek işi güvence altına alır.

Bu rakamlar, sağlığa yatırım yapmanın **görünür bir yatırım getirisi** yarattığı argümanını desteklemektedir.

Yayılma etkilerine dayalı olarak, yeni bir sağlık anlayışına ihtiyaç vardır. Ayrı bir makroekonomik sektör olarak SE, istihdam ve ekonomik aktivite yaratır ve bu nedenle sağlığın üzerinde ve ötesinde ek zenginlik sağlar.

Şekil 6. Diğer Ekonomik Sektörlerle Karşılaştırmalı olarak Türkiye’de Sağlık Ekonomisi

Dünya Girdi-Çıktı Veritabanına (WIOD) dayalı WifOR hesaplamaları
Gösterge sektörlerin raporlama yılı 2014’tür; 2014 yılında Sağlık Ekonomisinin payı %4,0 (brüt katma değer) ve %5,3 (istihdam)’dir. Hesaplamalar ayrıca OECD (2021), Turizm GSYİH (gösterge) ve TÜİK, İşgücü Anketi’ne dayanmaktadır.

HER aracılığıyla, bir makroekonomik sektör olarak Sağlık Ekonomisi sayısallaştırılabilir. SE, 36,3 milyar ABD doları doğrudan brüt katma değer ile 2019 yılında Türkiye ekonomik performansına

%4,2 oranında katkıda bulunmuştur. Bu katma değer, turizm sektörünün üzerinde ve inşaat sektörüne yakın bir oran olarak gerçekleşmiştir.

Bu rakamlar, SE'nin Türkiye'nin ekonomik büyümesi için itici bir faktör olduğunu göstermektedir. Son 10 yılda yıllık ortalama %4 oranında büyüme ile SE, toplam ekonomiden (%3.3) daha hızlı büyümüştür. Sonuç olarak SE, Türkiye'nin gelecekteki büyümesi için belirleyici bir faktör olmaya devam etmesi muhtemeldir.

Kamu Perspektifi: Planlamada Etki Değerlemesi Kullanımı

Osman Nuri Erdem

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Sosyal Güvenlik
Fon ve Döner Sermayeler Dairesi Başkanı

Sağlık alanında yapılan harcamaları bir mal veya hizmet satın alımının ötesinde daha geniş bir perspektif ile değerlendirmeyi önemli buluyoruz. Bilindiği üzere, 11. Kalkınma Planı'nda ilaç ve tıbbi cihaz sektörü 6 öncelikli sektörden biri olarak belirlenmiştir. Bu öncelikli sektörler, bu sektörlerle girdi ve çıktı oluşturan diğer sektörlerle ileri ve geri bağlantıları analiz edilerek yatırım, ihracat, istihdam boyutlarıyla Türkiye için uzun vadede en yüksek büyümeyi sağlayabilecek sektörler olarak ortaya konulmuştur.

Aynı zamanda ülkemizde ilaç harcamalarının yüzde 70'inden fazlası kamu sektörü tarafından finanse edilmektedir. Bu nedenle kamu, ilaç sektörünü politikalarla yönlendirebilmektedir. Bugün, Türkiye'de sağlık harcamalarının GSYİH'ye oranı yüzde 4'ün üzerindedir. Bu oran OECD ülkeleriyle karşılaştırdığımız zaman Türkiye'nin arka sıralarda olduğu görülmektedir. Ancak, sağlık sektöründe bir satın alma gücü paritesi tanımlanabilirse (PPP) ve bu parite üzerinden bir hesaplama yapılabilirse OECD ülkeleri ile karşılaştırmada daha farklı bir tablo karşımıza çıkabilir.

Türkiye için sağlık harcamalarının uzun vadede artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu eğilime sebep olan faktörler arasında yaşlanma ve sağlık hizmetlerine erişim öne çıkmaktadır. Bunlara ek olarak tüm dünyada olduğu gibi sağlık enflasyonu normal enflasyonun üzerindedir ve yenilikçi ürün ve hizmetlerin de etkisiyle uzun vadede sağlık harcamalarının GSYİH'ye oranının arttığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde sağlık ürün ve hizmetleri bize göre daha pahalıdır. Bunun sebebi yalnızca yenilikçi ürünlere daha erken erişimle ilgili değildir, bu alanda yapılan harcamanın yine ülke GSYİH'sı, ülke katma değeri içerisinde kalıp kalmaması ile de ilişkilidir.

Kamunun sağlık harcamaları GSYİH oranında artırıcı bir etki sağlamaktadır, ancak sağlık sektöründe kullanılan ürünler önemli ölçüde dış ticaret açığı verilen ürünlerse net ihracat değeri (ihracat-ithalat) üzerinden GSYİH kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle, eğer bu alanda yapılacak daha fazla harcamanın ülke GSYİH'sında çarpan etkileriyle birlikte kalabileceği görülürse, bu kamu için ayrı bir motivasyon oluşturacaktır. Yerleşme politikalarını da bu bağlamda ele almak gerekmektedir. Sağlık sektörünün ülkemiz için bir üretim ve ihracat üssü olması istenilmektedir.

“SEE” etki değerlemesinde en büyük etkinin sosyal etki olduğu görülmektedir. Sağlık harcamaları kişiilerin sağlıklı geçirecekleri yılları artırırken işi gücü kaybının azaltılmasına etki eden önemli bir yatırımdır. Ancak sağlık bir yatırım alanı olarak değerlendirilirken dşinlmesi gereken önemli bir nokta vardır; eğer ülke içerisinde yüksek katma değerli bir üretim yapıla-biliyorsa ve işi gücü verimliliği yüksekse o zaman sağlık harcamasının geri dnşi daha yüksek olacaktır ve sağlık yüksek getirili bir yatırım alanı olarak değerlendirilecektir. Buradan hareketle sosyal ve çevresel etkileri son derece önemli olan sağlık sektörü için ekonomik etki kısmına özel bir vurgu yapılması gerekmektedir. Sağlık harcamaları orta ve uzun vadede uygun finansman modelleri ile sağlıklı ve katma değerli üretim sağlayacak şekilde artırılmalıdır.

Türkiye’nin 2053 yılına kadar net sıfır emisyon hedefi bulunmaktadır. Bu alandaki dnşim için olası maliyetlerin ortaya çıkarılması ve finansmanının şimdiden tartışılmasında yarar vardır. Bu nedenle söz konusu çalışmaların çevresel etkileri de içerecek şekilde genişletilmesi önem arz etmektedir.

Geliştirilmesi gereken alanlar kamu ve özel sektör işi birliği içinde çalışılabilecek bir ortam içerisinde birlikte ele alınmalıdır. Bu vizyona ulaşmada ara basamakları tanımlamak ve kamu ve özel sektör olarak birlikte neler yapabileceğine odaklanmak son derece faydalı olacaktır.

Sürdürülebilir Finans

Michael van der Meer

CFA, Credit Suisse Sürdürülebilir Yatırım Uzmanları Başkanı

ESG çerçevesinde iklim değişikliğine maruz kalma gibi çevresel faktörler, karbondioksit emisyonlarının yoğunluğu ile ilgili riskler, su kıtlığı, grevler ve çocuk işçiliği gibi sosyal faktörler sürdürülebilir yatırıma etkileyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu faktörler doğrultusunda geleneksel finansal analizlerin geliştirilmesi ve daha mantıklı yatırım kararları alınması hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir yatırım piyasası çok hızlı gelişirken Paris İklim Anlaşması ile 2050 yılına kadar net sıfır hedefi belirlenmiştir. Bu doğrultuda çeşitli ürün ve hizmetlerin sürdürülebilirlik ve hedefleri ile uyumlu hale getirilmesi gerekir. Bu durum bazı sorunlara neden olsa da, pek çok fırsatı beraberinde getirmektedir.

Büyüme açısından yatırım varlıkları hızlı bir çeşitlenme sürecindedir. Geleneksel olarak yapılan “olumsuz tarama” ile birçok tematik alan gözden kaçırılmıştır. Sürdürülebilir yatırımla birlikte artık değerlendirmeye alınmayan yatırımların değerlendirilmesi her şirket düzeyinde sağlanmaktadır.

Pandemi, her düzeydeki şirketin performansını iyileştirmesinde olumlu bir rol oynamıştır. ESG unsurlarını gözetken sektörler daha iyi performans sergilemiştir. Örneğin, petrol, gaz, kömür şirketleri enerjiyi şebekeye ulaştırmada sorunlar yaşarken, güneş panelleri kullanan, sürdürülebilir enerjilere sahip şirketler performanslarını artırmıştır. Bu, ESG ile ilgili şirketlerin beklenmedik şoklar karşısında daha dayanıklı olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Uzun vadeli perspektiften bakıldığında, olumlu ESG performansı ile olumlu finansal performans arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir. Dünya pandemi sorununa odaklanırken, iklim değişikliği ve beşeri sermaye sıkıntısı gibi sürdürülebilirlik konularının bizleri beklediğini unutmamak gerekir.

Dünyadaki CEO’ların %99’u, sürdürülebilirliğin işletmelerini başarıya götürecektir en önemli faktörlerden biri olduğunu söylemektedir. Geçmişte yalnızca düzenleyici çerçeveye uyumlulukla ilgili olan sürdürülebilirlik, artık şirketlerin itibarlarını da etkileyen bir konu haline gelmiştir. Bu doğrultuda ESG, artık stratejik bir şirket hedefi olarak ortaya çıkmaktadır. İklim sorunu, biyoçeşitlilik kaybı, insanların çevre üzerindeki bozucu etkileri

ve siber güvenlikteki zorlukların uzun vadeli stratejik kararları etkilediği görülmektedir. Geçmişte bilanço değişiklikleri ve söz konusu davranışlar somut parametrelerle (varlıklara dayalı) ölçülürken, günümüzde daha soyut parametrelerin kullanıldığını gözlemliyoruz. Bu nedenle, ESG'nin en önemli unsurlarından biri şeffaflıktır.

Bir diğer kritik konu ise aktif sahiplerin ve sürdürülebilir yatırımcıların, ESG değer yatırım liderleri olarak ifade edilmesidir. Bu alanda çok iyi durumda olan şirketler mevcut olmakla birlikte daha ileri gidilebilecek alanlar vardır. Bu nedenle, şirketleri devreye sokabilir ve işleyişleri daha sürdürülebilir hale getirebilirsek, o zaman ESG değerleri yakalanabilecektir.

Bazı şirketlerin yapısının son derece farklı olabileceğini de belirtmek önemlidir. Bu durumda sürdürülebilirlik yolunda ilerlemek birçok yatırım ve değişiklik yapmayı gerektirir. Bu değişiklikler kısa vadede zorluklara neden olsa da kayıplar uzun vadede fırsatlar tarafından gölgede bırakılacaktır.

¹ UNDP, 2020 İnsani Gelişme Raporu: "Önümüzdeki Sınır: İnsani Gelişme ve Antroposen", <http://hdr.undp.org/en/2020-report> (Erişim Tarihi: Ekim 2021).

Sürdürülebilir Kalkınmayı Yeniden Düşünmek: “SKA 3: Sağlık ve Kaliteli Yaşam”

Prof. Dr. Burcu Yavuz Tiftikçigil

İstanbul Medipol Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi
ve Sürdürülebilir Kalkınma Uygulama ve Araştırma Merkezi Direktörü

Birleşmiş Milletler’in yapmış olduğu tanıma göre sürdürülebilir kalkınma; “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ellerinden almadan, onların imkanlarını tüketmeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktır”. Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel boyutu: Çevresel kalkınma, ekonomik kalkınma ve sosyal kalkınma olarak sıralanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar ekonomik kalkınma özelinde değerlendirilen, ekonomik büyüme sağlanırsa refah sağlanır anlayışıyla üretim kaynaklarını kullanarak sürecin çevresel ve sosyal boyutunu çok ihmal ettik ve bugün de kendimizi bu sağlık krizinin içinde bulduk.

Sürdürülebilir kalkınmayı neden yeniden düşünmemiz gerekiyor?

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın Raporu’nda¹, Antroposen Çağı’nda olduğumuza vurgu yapılmaktadır. Birçok uzman, türlerin kitlesel yok oluşunun başladığını ya da eşik değerine gelindiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla gezegenimizin tarihinde altıncı kez bir yok oluş gerçekleşebilir ya da bu durumun eşiğindeyiz. Bunun uyarısı bizlere çeşitli konu ve bağlamlarda yapılmıştı. Gezegen bizim kaderimizi belirlerken; bugün insanlık gezegenin kaderini belirlemeye başladı. Dolayısıyla altıncı yok oluşun sebebi biz insanlar olacağız. Eğer tahmin edildiği gibi dünya nüfusu 2050 yılında 9,6 milyara ulaşırsa ve var olan tüketim ve üretim alışkanlıklarımızı değiştirmezsek, bunun gibi üç dünyaya ihtiyaç duymaktayız.

Peki, çözüm nedir, çözüme giden yol nereden geçmektedir?:

Döngüsel Ekonomi ve Yeşil Ekonomik Dönüşüm

1929 krizi, dünyanın karşılaştığı en büyük krizdi. Bu krizden sonra devlet marifetiyle ekonominin tekrardan rayına oturması için temellendirilen ve çözüm önerisi olarak şekillenen “New Deal” (Yeni Mutabakat) anlaşmasının, krizden çıkışta büyük rol oynadığını biliyoruz. Dünya piyasalarını temelden sarsan bir diğer sürecin ise 2008 yılında ortaya çıktığını ve çözüm

için birtakım yeni ekonomi-politik çözümlerin önerildiğini de biliyoruz. Yalnız bugün gelinen nokta itibarıyla, pandemiyle birlikte, sorunların da çözümlerin de daha çok konuşulduğu bir dönemdeyiz. Yeni bir çözüm olarak görülen “New Green Deal” (Yeni Yeşil Mutabakat) ise son dönemde ön plana çıkarak ‘yeşil’ dönüşümü temel alan yeni bir sistemin bizler için artık bir tercih değil zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır.

Tam da bu noktada “döngüsel ekonomiyle” karşılaşmaktayız. Şu ana kadar “doğrusal ekonomi” ekseninde şekillenen üretim ve tüketim sürecini dönüştürmemiz gerekiyor. Üretim sonrası oluşan atığı düşünmeyen plansız ve zararlı bir büyüme modelinden, insan refahıyla birlikte çevrenin de öncelendiği bir süreç önem kazanmaktadır. Döngüsel ekonomi, temelde üretimde kullanılan kaynakların geri dönüşüm ve atık yönetimi marifetiyle sistemde kalmasını amaçlıyor.

Sağlık sektörü bu sürecin neresinde? Sağlık, bu yeni büyüme ve kalkınma stratejisine nasıl hizmet edebilir?

Sağlık sektörünün sürdürülebilir kalkınmada çok önemli bir etkisi bulunmaktadır. Nitekim COVID-19 ile bunu daha iyi gördük. Yalnız bugüne kadar sağlık sektörü temelde fayda-maliyet analizleri çerçevesinde ele alınıyordu. Bu bakışın yeterli olmadığını, kalkınma hedeflerinin her birini temelden etkilediğini dikkate alarak, meseleyi daha geniş bir pencereden ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Sağlık sektörünü klasik iktisadi bir bakışa indirgmeden toplumun genel faydasını temel olarak değerlendirmemiz gerekmektedir. Her şeyden önce toplumun geneline yayılan, sadece bireyin faydasına değil tüm toplumun faydasına olan bir piyasadan bahsediyoruz. Emek yoğun bir piyasa olmasının yanı sıra, teknoloji yoğun bir sektördür. Sektördeki ilgili hizmetlerin ise ikamesi yoktur. Çok farklı dinamiklerle karşılaştığımız bu piyasada; sağlık hizmetleri sosyal fayda sağlarken, önemli pozitif ve negatif dışsallıkları da içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla sektördeki değerleri parasal olarak ifade etmek aslında çok zor. Bu perspektiften baktığımız zaman, sağlık ekonomisini fayda maliyet analizinden çıkarak değerlendirmemiz gerekmektedir. Sağlık ekonomisi içerisinde üretilen mal ve hizmet erdemli bir mal niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla sağlık hizmetlerinin sağladığı sosyal kazanım, fayda- maliyet analizleriyle değerlendirilemez. Sosyal etki, çevresel etki ve ekonomik etki ortak bir bağlamda ele alınarak istihdama ve gayri safi milli hasılaya sağladığı katkı ayrı ayrı ölçümlenmelidir.

Sağlığa yapılan harcamalar aslında beşerî sermayeye yapılan, karşılığını çok net, çok ciddi bir şekilde alabildiğimiz önemli bir yatırım. Sağlık ekonomisine yapılan yatırımlar gelir eşitsizliğini gözlemlediğimiz Gini katsayısına da çok önemli düzeltmeler ve katkılar yapmaktadır.

Sağlık sektörünün çevresel etkilerine baktığımız zaman yüksek enerji tüketimi ile karşılaşyoruz. Sağlık tesislerinin tükettiği enerjiyi örnek verecek olursak; ortalama bir hastane diğer tüm ticari işletmelerden çok daha fazla enerji tüketiyor. Enerji tüketiminde ulaşım sektöründen sonra en yüksek tüketim sağlık sektörüne ait. Ayrıca çok ciddi bir sera gazı salınımı yapıyor ve tehlike potansiyeli yüksek atık üretiyor. Bu durum da çevresel anlamda sağlık sektörünü çok iyi analiz etmemiz gerektiğini ortaya koyuyor.

Sosyal etkisi de ekonomik ve çevresel etkisi gibi dikkate alınması gereken birçok nokta barındırmaktadır. Bu sistemde yapılan gelişmeler, kimseyi geride bırakmama prensibine oldukça uygun hareket etmemizi sağlıyor. Kimseyi geride bırakmak istemiyorsak sağlık sektörüne yatırım yapmamız şart çünkü bu yatırımlar her şeyden önce sosyal dışlanmışlığı önüyor. Bütün bu bağlamlar da gösteriyor ki sektörün diğer etkilerinde olduğu gibi sosyal etki unsuru da önem atfedilmesi gereken bir parametre olarak karışımıza çıkıyor.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları-Amaç 3:

Sağlık ve Kaliteli Yaşam

Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 3'e baktığımızda 13 tane alt maddesi var bu 13 madde altında da 26 değişken ele alınıyor. Her şeyden önce sağlıklı insanlar, sağlıklı ekonominin temelini teşkil etmektedir. Son 10 yıl içinde sağlık alanındaki iyileşmeler sayesinde en yoksul seviyedeki ülkelerde gelirin %24 arttığı görülmüştür. Fakat bölgeler temelinde gelişmeleri değerlendirdiğimizde bölgeler arasında çok derin bir uçurum olduğunu gözlemlemekteyiz. Özellikle az gelişmiş ülkelerin sağlık harcamaları, sağlığa yaptığı yatırımlar, aşılama konusunda geride kalmaları bölgesel açıdan dengesizlikleri daha da arttırmaktadır.²

Etki değerlendirmesi açısından baktığımızda SKA 3, bütün sürdürülebilir kalkınma amaçlarından etkilenmekle birlikte diğer amaçları da büyük ölçüde etkilemektedir. Girdi-Çıktı modelleri açısından önemli içerikler sağlayan sağlık ekonomisi, ileri ve geri bağlantıları ile; ileriye doğru birçok sektörü beslemekle birlikte geriye doğru da aynı oranda sektörden güç almaktadır.

² Jeffrey D. Sachs, Christian Kroll, Guillaume Lafortune, Grayson Fuller, and Finn Woelm, Sustainable Development Report 2021.

Böylelikle sektör içerisinde yer bulan bir yatırım, çarpan etkisiyle çok daha yüksek oranlarda milli gelire yansiyacaktır.

Sonuç

Bu çerçevede yeni kalkınma anlayışı, gelişmiş ülkelerin gezegensel baskıları dikkate alındığında bireylere, kurumlara ve ülkelere ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar yüklemektedir. Ortak fakat kabiliyetlerimize göre farklı sorumluluklarımızın olacağı yeni bir stratejiyle karşı karşıyayız. Paris Anlaşması da bu sorumluluklara vurgu yapıyor.

Yapılması gereken birçok sorumluluğun yanında 17. Madde olan amaçlar için ortaklıkların benimsenmesi gerektiğinin altını çizmek istiyorum. Biz bu anlamda İstanbul Medipol Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Sürdürülebilir Kalkınma Merkezi, Novartis ve İsviçre Büyükelçiliği olarak güzel bir ortaklık kurduk ve bu ortaklığı sürdürülebilir kılmayı amaçlamaktayız.

Kapanış

Birlikte düşünerek ve üreterek dünyanın en büyük sorunlarına çözüm bulmamız mümkün. Tek başımıza taşıyamayacağımız taşları, farklı alanlardaki bilgi, birikim ve kaynaklarımızı doğru oranlarda bir araya getirerek güç birliğiyle kaldırıp hedefe giden yolun döşenmesine katkıda bulunabiliriz.

Bugünün en büyük sorunlarından biri olan sürdürülebilirliğin teminine eğildiğimiz etkinliğimizde, sağlık sektörünün toplum, çevre ve ekonomi üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin sürdürülebilir bir gelecek için alınan kararlarda kullanımını konuştuk. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına erişme yolunda ülke olarak mevcut durumumuzu ve daha iyi performans için yapılabilecekleri tartıştık. Bunu yaparken de şirketler, kamu kurumları, finans dünyası ve akademi gibi zincirin birbirine bağlı halkalarının bakış açılarını ve gereksinimlerini masaya yatırdık.

Bir kere daha gördük ki, sağlık sektörü sadece kendisine çizilen sınırlar içindeki alanı değil neredeyse her şeyi etkiliyor. Çünkü bugünü ve geleceği, insan ve insan faaliyetleri şekillendiriyor. İnsanın sağlığını korumak başlı başına bir hedef iken aynı zamanda diğer tüm hedeflere ulaşmak için de bir gereksinim. Bunun somut örneğini içinde bulunduğumuz pandemi döneminde gördük. Pandemi, hayatların ve iyi olma halinin yitirilmesine yol açmasının yanı sıra toplum ve ekonomi üzerinde de son derece olumsuz etkiler yarattı.

Buradan yola çıkarak sürdürülebilir sosyal, çevresel ve ekonomik ortak hedefler için de sağlığın benzer şekilde rol oynadığını söylememiz mümkün. Doğrudan sağlığa ilişkin “Sağlıklı ve Kaliteli Yaşamı her yaşta güvence altına almak” başlıklı SKA-3, herkesin genel sağlık hizmetine, güvenli ve erişilebilir ilaç ve aşıya kavuşmasını sağlamayı hedeflemektedir. Ancak sağlık bir yandan da diğer tüm SKA’lar ile bağlantıları olan, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunan ve yararlanıcı olarak konumlandırılmaktadır.

Sürdürülebilir bir gelecek için de atalarımızın söylediği gibi “her şeyin başının sağlık olduğu” söylenebilir. Sağlık sektörü olarak sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkimizin farkındayız ve bu sorumluluk ve bilinçle daha fazlasını düşünmek ve üretmek üzere tüm paydaşlarla birlikte çalışmaya devam diyoruz. Etkinliğimizin çıktılarının fayda sağlaması umuduyla.

Etkinlik Fotoğrafları

